

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף פד

הכלאיים: בהמה שנולדה מכלאיים פסולה להקרבה. **יוצא דופן:** בהמה שנולדה בביתוח.

כל חמשת הבהמות הללו אם הקדישן לקרבן לא חלה עליהן קדושת הגוף להקרבה.
לא קדושין בתמורה: כלומר אם המיר בהמה קדושה באחת מהבהמות הללו - לא חלה עליהן הקדושה, שלא כמו בהמה בעלת מום שאם המיר בהמת קרבן בבעלת מום חלה עליה הקדושה (ליאסר בגיזה ועבודה).

ולא מקדשין בעושה תמורה: אם הם קדושים והמיר אותם בבהמה אחרת לא חלה עליה הקדושה.

דין זה לא נאמר על כלאיים טומטום ואנדרוגינוס - שלא יכולה לחול בהם כלל קדושה, אלא על טריפה ויוצא דופן - ובמקרה שהקדיש אותם קודם לכן. דהיינו שהקדיש את הבהמה ואחר כך נעשית טריפה, וכן הקדיש את העובר ולאחר מכן יצא דרך דופן, שאז הקדושה כבר חלה עליהם.

כתרגולים של בית בוקיא: תרגולים חריפים שלא היו מניחים לתרגול זר להסתובב ביניהם. [ה'ערוך לנר' מבאר שתלמידיו של רבי אליעזר חששו שהוא לא בא ללמוד אלא לקנטר].

הדרן עלך הערל

פרק תשיעי. משנה: יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן: מותרות היו להינשא לבעליהן, אבל אסורות להתייבם לאח של הבעל. כגון המקרה שתביא המשנה בהמשך: כהן הדיוט שנשא אלמנה שהיא מותרת לו, ויש לו אח כהן גדול שהיא אסורה להתייבם לו אם ימות בעלה ללא בנים.

וכן יש מקרה הפוך 'מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן', וכו'. והמשנה תבאר להלן את המקרים של כל דין.

(המשך בדף הבא ↓)

חלל שנשא כשרה: כהן חלל שנשא בת ישראל כשרה המותרת לו, לאחר שבא עליה עשה אותה חללה, ולכן אם יש לו אח כשר שאינו חלל היא תהיה אסורה להתייבם לו.

כהן גדול שקידש את האלמנה: דוקא שקידש אותה, אבל אם נשא אותה הרי עשה אותה חללה ותהיה אסורה גם לאחיו הכהן הדיוט.

עד כאן דיברנו על נשים האסורות מדאורייתא. עכשיו המשנה עוברת לנשים האסורות מדרבנן הנקראות 'שניות' (לעריות) מדברי סופרים'. גם כאן יש מקרה שהיא אסורה לבעל ומותרת ליבם, ויש מקרה שהיא אסורה ליבם ומותרת לבעל, ויש מקרה שאסורה לזה ולזה.

שנייה לבעל ולא שנייה ליבם: סבתא שהתחתנה עם הנכד שלה (בן של הבת שלה) האסורה להינשא לו מדרבנן, ויש לו אח מהאב (מנישואין קודמים) המותר להתחתן עם הסבתא של אחיו.

וכן להיפך 'שנייה ליבם ולא שנייה לבעל': הבעל הוא האח מהאב מהנישואין הקודמים שהתחתן עם הסבתא של אחיו מהאב.

אין לה לא כתובה: לאישה שנישאה לאיש האסורה לו משום 'שניות לעריות'.

ולא פירות: אישה שהכניסה לבעלה 'נכסי מלוג' - קרקע שלא שמים אותה בכתובה, הקרן (= גוף הקרקע) נשאר שלה והפירות של הבעל, וכשבעלה מת או מגרשה היא מקבלת את הקרקע בחזרה. הסיבה שתקנו לבעל שיאכל את הפירות היא בכדי שיסכים לפדותה אם תיפול בשבי. החידוש כאן שאף על פי שהוא לא חייב לפדותה (משום שאסור לו לקיימה לאישה), בכל אופן אינו חייב לשלם לה את הפירות שאכל – משום הקנס שקנסו אותה.

[רש"י מוסיף שקנסו אותה גם שלא תקבל את ה'נכסי צאן ברזל' - קרקע של האשה לפני שהתחתנה ששמים אותה וכותבים את שוויה בכתובה, והבעל מקבל על עצמו להחזיר את השווי הכתוב בכתובה אם ימות או יגרשנה, ללא קשר לשוויה האמיתי בזמן ההוא].

ולא מזונות: אינו חייב לזונה. (והחידוש אפילו במקרה שהלך למדינת הים ולוותר בסף למזונות שהבעל אינו חייב לשלם עיין רש"י).

ולא בלאות: אם נשאו לה בגדים שהכניסה לו כשהתחתנה, אינה נוטלת אותם.

אבל אלמנה לכהן גדול: שאסורה לו מדאורייתא, אפילו הכי יש לה כתובה. וכן כל המנויות ברשימה. והגמרא תבאר את טעם הדבר.

גמרא: מאי איריא דתני 'נשא': מדוע נקטה המשנה במקרה הראשון של 'יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן' – 'כהן הדיוט שנשא אלמנה ויש לו אח כהן גדול'. הרי אפילו אם היה רק מקדש אותה כבר היתה אסורה לאחיו הכהן גדול?

דהוה ליה עשה ולא תעשה: אם הוא התחתן איתה, יעבור אחיו גם ב'עשה' לישא בתולה ולא בעולה, וגם ב'לא תעשה' לא לישא אלמנה – ואז לא ידחה ה'עשה' של יבום את עשה ולא תעשה. אבל אם הוא רק יקדש אותה אם כן יעבור עליה אחיו רק ב'לא תעשה' של אלמנה ואז היה ה'עשה' של יבום דוחה את ה'לא תעשה'.

אך הגמרא דוחה. שהרי כל המשנה מדברת על מקרים שבהם היבום לא דוחה לא תעשה. כגון ממזרת לישראל או חללה לכהן וכו'.

משום דקבעי למיתנא סיפא: בחלק השלישי של המשנה 'האסורות לאלו ואלו' – 'כהן גדול שנשא אלמנה ויש לו אח כהן גדול או כהן הדיוט'. שדוקא בגלל שנשא אותה היא אסורה לכהן הדיוט משום שנעשתה חללה, אבל אם רק היה מקדש אותה היתה מותרת לאחיו ההדיוט כי לא היתה חללה.

ואדתי משום סיפא ליתני משום מציעתא: הרי במקרה השני 'המותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן' – 'כהן גדול שקידש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט'. שדוקא בגלל שרק קידש אותה היא מותרת לאחיו, אבל אם היה נושא אותה היתה אסורה עליו משום חללה. ואם כן היתה המשנה צריכה לנקוט ברישא שהכהן הגדול 'קידש' משום המציעתא, ולא ש'נשא' משום הסיפא?

אלא משום בת בוקתא: הדוגמא הכתובה בצידה של הראשונה (ברישא). דהיינו 'חלל שנשא כשרה ויש לו אח כשר' שמותרת לבעלה ואסורה ליבם. שכל הסיבה שהיא אסורה לאחיו היא רק משום שנשאה ועשה אותה חללה, אבל אם היה רק מקדש אותה היתה מותרת לאחיו.

קושיא נוספת על המקרה הראשון של הרישא הנ"ל:

ומאי איריא דקתני אלמנה: מדוע נקטה המשמה 'כהן גדול שנשא אלמנה', ולא בתולה?

נישואין הראשונים מפילין: הולכים אחר זמן הנישואין של האח שמת - לגבי יבום. ולכן אם הוא היה נושא בתולה היא היתה מותרת לאחיו הכהן גדול, משום שבזמן הנישואין היא היתה בתולה המותרת לו. משום כך מדובר דוקא שנשא אלמנה.

הגמרא דוחה שדבר זה לא יתכן. משום ש'חלל שנשא כשרה ויש לו אח כשר' היא אסורה על אחיו אפילו שהיתה כשרה בזמן הנישואין? אלא בהכרח שלא הולכים אחר זמן הנישואין אלא אחר זמן הנפילה ליבום - שאז היתה חללה.

הא ודאי משום סיפא: הסיבה שנקטה המשנה אלמנה ולא בתולה משום הסיפא של 'האסורות לאלו ואלו' – 'כהן גדול שנשא אלמנה ויש לו אח כהן גדול או כהן הדיוט'. שכל הסיבה שהיא אסורה לאחיו הכהן ההדיוט רק בגלל שאחיו הכהן הגדול נשא אותה אלמנה שאז עשאה חללה, אבל אם היתה בתולה לא היתה נאסרת על אחיו ההדיוט.

מדוע לא נקטה המשנה דוגמא נוספת:

מתקיף לה רב פפא אם איתא להא: מצרי שהתגייר אסור לבוא בקהל עד דור שלישי. לעיל (עח'א) נחלקו הדעות האם מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנו נחשב לשני או לשלישי. לדעת רב דימי בשם רבי יוחנן הוא נחשב לשני.

רב פפא מוכיח שלא כדעת רב דימי ממשנתנו. משום שאם היתה הלכה כמותו מדוע לא נקטה המשנה את המקרה הבא:

מצרי שני שנשא שתי מצריות אחת ראשונה ואחת שניה: וכל אחת ילדה לו בן. בנה של הראשונה נחשב לשני, ובנה של השניה נחשב לשלישי.

ואז במקרה שהתחתנו הבנים כהלכה אם נשים המותרות להן, דהיינו המצרי שני עם מצרית (ראשונה או שניה) והמצרי שלישי עם בת ישראל – הרי הן מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן. כי הישראלית אסורה למצרי, והמצרית אסורה למצרי שלישי שדינו כישראלי.

ואם הן התחתנו שלא כהלכה, דהיינו השני עם ישראלית והשלישי עם מצרית – הן אסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן.

ואם התחתנו עם גיורות – מותרות לזה ולזה, כי גיורת מותרת לבוא בקהל ומותרת גם להינשא למצרי.

ואם התחתן המצרי השני עם ישראלית אילונית - היא אסורה לו ולאחיו ('אסורות לאלו ולאלו'). היא אסורה לו משום שהיא ישראלית, והיא אסורה לאחיו משום שזהו איסור אשת אח שלא במקום מצות יבום.

תנא ושייר: באמת התנא יכל לכתוב זאת, אבל שייר את המקרה הזה. (וממילא אין כאן ראייה שלא כדברי רב דימי).

אלא שאין דרכו של התנא לשייר רק דבר אחד. הגמרא מחפשת מה עוד הוא שייר?

שייר פצוע דכא: התנא לא כתב מקרה של פצוע דכא. שאם נשא פצוע דכא ישראלית - אסורה לו ומותרת לאחיו. ואם אחיו הוא פצוע דכא - מותרת לו ואסורה לאחיו. ואם שניהם פצועי דכא - אסורה לשניהם. ואם פצוע דכא נשא גיורת - מותרת לשניהם.

הגמרא דוחה. התנא לא היה צריך לכתוב מקרה של פצוע דכא משום שאיסורו הוא 'חייבי לאוין', והתנא כבר כתב מקרה של חייבי לאוין - 'כהן הדיוט שנשא אלמנה ויש לו אח כהן גדול'. אבל מקרה של מצרי כן היה צריך לכתוב משום שהוא 'איסור עשה' ומקרה כזה לא כתב התנא כלל.

אטו חייבי לאוין מי לא קתני והדר תני: והרי גם חייבי לאוין כתב התנא פעם נוספת: 'כהן חלל שנשא כשרה ויש לו אח כהן כשר'?

לא הוזהרו כשרות להינשא לפסולין: שלא נחשוב שבכו שחללה אסורה לכהן, כך כהנת אסורה לחלל. ולכן הוצרך התנא לכתוב את המקרה של 'כהן חלל שנשא כשרה - כוהנת- ויש לו אח כהן כשר' שמותרת לבעלה (ואסורה ליבם).

אך הגמרא שוב מקשה: הרי התנא כתב מקרה נוסף: 'ישראל שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר' שגם היא אסורה בחייבי לאוין ליבם?

הא נמי לא מהדר מיתנא היא: אין זו סתם חזרה על מקרה נוסף. כי בתחילה כתב התנא מקרה שאינו שווה בכל - 'כהן חלל שנשא כהנת וכו' ששייך רק בכהן, ולאחר מכן כתב מקרה ששוה בכל - ממזר.

הא קתני ישראל שנשא ממזרת וכו': מדוע התנא כתב מקרה זה? אלא בהכרח שהוא תנא ושייר.